

Література

1. Мокляк В.В. Сучасна стратегія запобігання терористичній діяльності в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 279–283.
2. Лихова С.Я. Міжнародний тероризм: поняття та основні ознаки. *Актуальні проблеми кримінального права: матеріали міжвуз. наук.-теорет. конф., м. Київ, 21 лист. 2014 р. Київ, 2014. С. 87-90.*
3. Камінський В.В. Боротьба з повітряним тероризмом має починатися з землі. *Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України*. Харків. 2014. № 1. С. 16–23.
4. Савчук Т. Корупція як одна із причин тероризму в Україні. *Протидія терористичній діяльності: міжнародний досвід і його актуальність для України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 30 вер. 2016 р. Київ, 2016. С. 307–308.*
5. Головін Б.М. Про детермінацію злочинності. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 1. С. 274–280.

УДК 343.346(043.2)

Григорович М.В., здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Лихова С.Я., д.ю.н., професор

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ

У юридичній літературі питання протидії незаконному заволодінню транспортного засобу активно досліджується у юридичному середовищі. Актуальність проблеми змушує вітчизняних науковці активно обговорювати і висувати свої рекомендації щодо вдосконалення положень ст. 289 КК України.

Відповідно до п. 1 примітки ст. 289 КК України під незаконним заволодінням транспортним засобом слід розуміти вчинене умисно, з будь-якою метою протиправне вилучення будь-яким способом транспортного засобу у власника чи користувача всупереч їхній волі [1]. Варто зазначити, що Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України від 21 січня 2016 року визначила, що законодавчу конструкцію «будь-яким» слід розуміти як необмежений перелік способів, і відсутність способу, який би не підпадав під цю конструкцію [2]. Тобто, доцільно зауважити, що, наприклад, обман або зловживання довірою можуть входити до необмеженого переліку способів, які охоплюють поняття «будь-яким», визначених у п. 1 примітки до ст. 289 КК України.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про Правила дорожнього руху», а саме п. 1.10, у якому визначено поняття транспортного засобу як пристрою, який призначений для перевезення людей і (або) вантажу, а також встановленого на ньому спеціального обладнання чи механізмів; механічний транспортний засіб – це транспортний засіб, що приводиться в рух за допомогою двигуна [3].

Суспільна небезпека кримінального правопорушення обумовлюється неконтрольованим використанням транспортних засобів як джерел підвищеної небезпеки, які, як показує практика, призводять до вчинення інших транспортних злочинів. Окрім цього, частіше всього суб'єктами незаконного заволодіння транспортним засобом є особи, які перебувають у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння чи неповнолітні особи. Такі особи, зазвичай, не схильні реалізувати необхідні функції керування транспортним засобом у сфері дорожнього руху, зокрема при складній дорожній обстановці (наявність перешкод, інтенсивність і рівень організації дорожнього руху [3]).

У попередній редакції КК України від 01 липня 2020 року санкція ч. 1 ст. 289 визначала, що «незаконне заволодіння транспортним засобом – карається штрафом від однієї тисячі до однієї тисячі двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років, або позбавленням волі на той самий строк» [1]. Однак, на засіданні від 03 вересня 2020 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до статті 289 КК України щодо протидії незаконному заволодінню транспортним засобом» (законопроект № 3301).

Поточна редакція ч. 1 ст. 289 КК України встановлює, що «незаконне заволодіння транспортним засобом карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк» [1].

Заохочувальна норма (ч. 4 ст. 289 КК України) визначає, що особи, які викрали авто вперше, але добровільно заявили про це правоохоронним органам, повернули транспортний засіб власнику і повністю відшкодували заподіяні збитки, звільняються від кримінальної відповідальності судом.

Більше того, ч. 2 ст. 289 КК України також встановлює покарання у виді позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої за ті самі дії, вчинені з використанням електронних пристроїв для втручання в роботу технічних засобів охорони, або якщо предметом незаконного заволодіння є транспортний засіб, вартість якого становить від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Диспозиція ч. 3 ст. 289 ККУ визначає, що за викрадення авто, вартість якого в 250 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян карається позбавлення волі на строк від 8 до 12 років з конфіскацією майна або без такої.

Науковці наводять міркування, що відсутність реальних збитків у разі повернення потерпілому транспортного засобу дає змогу правопорушнику уникнути більш суворого виду кримінального покарання. Такий підхід (тобто неврахування вартості транспортного засобу, яким незаконно заволоділи), як вважають розробники законопроекту № 3301, не відповідає ні суспільній небезпеці вчиненого посягання, ні наявному підходу до кримінальної відповідальності за інші злочини, кваліфікуючою ознакою яких є вчинення злочину у певному розмірі (наприклад, крадіжка, грабіж, розбій). Тим самим автори вважають, що доцільно забезпечити стандартизацію підходів до кримінально-правової оцінки корисливих посягань на будь-які різновиди майна [4, с. 278].

Отже, виходячи з логічних міркувань, якщо норма, передбачена у диспозиції ст. 289 КК України вказує на те, транспортний засіб – майно, точніше зауважити, предмет кримінального правопорушення, тобто з приводу чого (або у зв'язку з чим) вчиняється кримінальне правопорушення, наближене до змісту норм про кримінальні правопорушення проти власності, згідно з якими диференціація кримінальної відповідальності пов'язується з вартістю майна, то доцільніше було б ст. 289 КК України віднести до Розділу VI «Кримінальні правопорушення проти власності».

Література

1. Кримінальний кодекс України: станом на 04 жовт. 2021 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Незаконне заволодіння транспортним засобом може бути вчинене будь-яким способом, у тому числі шляхом обману або зловживання довірою, а тому дії обвинуваченого слід кваліфікувати за ст. 289 КК: Постанова ВСУ від 21 січ. 2016 р. у справі № 5-365кц15) / protocol.ua. URL: https://protocol.ua/ua/vsu_nezakonne_zavolodinnya_transportnim_zasobom_moge_buti_vchinene_bud_yakim_sposobom_u_tomu_chisli_shlya_hom_obmanu/

3. Про правила дорожнього руху: Постанова Кабінету Міністрів України станом на 20 лип. 2021 р. № 1306-2001-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1306-2001-%EF#Text>

4. Дудоров О.О., Ємельяненко В.В., Мовчан Р.О. Кримінальна відповідальність за незаконне заволодіння транспортним засобом: аналіз законодавчих новел. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 277-286. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2021/71.pdf

Дувінг В.О., здобувач вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Грекова Л.Ю., завідувач навчально-наукової
криміналістичної лабораторії

ОСОБЛИВОСТІ ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНИХ ПРИГОД

При розслідуванні будь-яких видів кримінальних правопорушень вже на стадії відкриття кримінального провадження застосовуються знання про типові слідчі ситуації даного виду злочину. Типовими слідчими ситуаціями вважаються слідчі ситуації, що складаються, коли при розслідуванні злочину діють загальні закономірності механізму його вчинення та утворення джерел доказової інформації, тобто умови розслідування злочину на певний його момент. У розроблюваних криміналістами типових слідчих ситуаціях окремих видів злочинів зосереджені дані, що дозволяють виробити наукові рекомендації з найбільш ефективного висунення загальних та окремих версій у ході слідчої діяльності. Типізація слідчих ситуацій початкового етапу розслідування є важливою складовою розкриття злочинів, оскільки вона обумовлює завдання розслідування й відповідні засоби їх вирішення – гласні та негласні слідчі (розшукові) дії.

Існують різні класифікації слідчих ситуацій, зокрема Л.Я. Драпкін, Т.С. Волчецька, Р.С. Белкін, С.В. Веліканов наводять найбільш повні класифікації слідчих ситуацій, розроблені з урахуванням їх змісту і напряму розслідування. На початковому етапі розслідування дорожньо-транспортних пригод (ДТП) науковці виділяють декілька видів слідчих ситуацій залежно від різних критеріїв: за часом, що минув від моменту ДТП до отримання повідомлення про нього; за місцем перебування водія і транспортного засобу після ДТП; за наявністю свідків; за наявністю доказів; за фіксованою обстановкою місця події. Найбільш спрощеною класифікацією типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування ДТП є класифікація М.П. Яблокова на сприятливу та несприятливу ситуації [1, с. 148].

Сприятлива типова слідча ситуація розслідування ДТП характеризується тим, що на місці події зберігаються всі джерела інформації: є водій, транспорт, потерпілі та свідки або навіть якщо певне джерело даних з об'єктивних причин відсутнє, то є достовірні відомості про нього. Також сприятливість ситуації полягає в тому,